๖. เสนาสนกฺขนฺธกํ

๑. ปฐมภาณวาโร

วิหารานุชานนํ

๒๙๔. เตนสมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปฯ เตน โข ปน สมเยน ภควตา ภิกฺขูนํ เสนาสนํ อปญฺญตฺตํ โหติฯ เต จ ภิกฺขู ตหํ ตหํ วิหรนฺติ – อรเญฺญ, รุกฺขมูเล, ปพฺพเต, กนฺทราย, คิริคุหาย, สุสาเน, วนปตฺเถ, อโชฺฌกาเส, ปลาลปุเญฺชฯ เต กาลเสฺสว ตโต ตโต อุปนิกฺขมนฺติ – อรญฺญา รุกฺขมูลา ปพฺพตา กนฺทรา คิริคุหา สุสานา วนปตฺถา อโชฺฌกาสา ปลาลปุญฺชา, ปาสาทิเกน อภิกฺกเนฺตน ปฏิกฺกเนฺตน, อาโลกิเตน วิโลกิเตน, สมิญฺชิเตน ปสาริเตน, โอกฺขิตฺตจกฺขู, อิริยาปถสมฺปนฺนาฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคหโก เสฏฺฐี [เสฏฺฐิ (ก.)] กาลเสฺสว อุยฺยานํ อคมาสิฯ อทฺทสา โข ราชคหโก เสฏฺฐี เต ภิกฺขู กาลเสฺสว ตโต ตโต อุปนิกฺขมเนฺต – อรญฺญา รุกฺขมูลา ปพฺพตา กนฺทรา คิริคุหา สุสานา วนปตฺถา อโชฺฌกาสา ปลาลปุญฺชา, ปาสาทิเกน อภิกฺกเนฺตน ปฏิกฺกเนฺตน, อาโลกิเตน วิโลกิเตน, สมิญฺชิเตน ปสาริเตน, โอกฺขิตฺตจกฺขู, อิริยาปถสมฺปเนฺนฯ ทิสฺวานสฺส จิตฺตํ ปสีทิฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี เยน เต ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ – ''สจาหํ, ภเนฺต, วิหาเร การาเปยฺยํ, วเสยฺยาถ เม วิหาเรสู''ติ? ''น โข, คหปติ, ภควตา วิหารา อนุญฺญาตา''ติฯ ''เตน หิ, ภเนฺต, ภควนฺตํ ปฏิปุจฺฉิตฺวา มม อาโรเจยฺยาถา''ติฯ ''เอวํ คหปตี''ติ โข เต ภิกฺขู ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิํสุฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุํ – ''ราชคหโก, ภเนฺต, เสฏฺฐี วิหาเร การาเปตุกาโมฯ กถํ นุ โข, ภเนฺต, อเมฺหหิ [ภเนฺต (สี. ก.)]ปฏิปชฺชิตพฺพ''นฺติ? อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจ เลณานิ [ปญฺจ เสนาสนานิ (สฺยา.)]– วิหารํ, อฑฺฒโยคํ, ปาสาทํ, หมฺมิยํ, คุห''นฺติฯ

อถ โข เตภิกฺขู เยน ราชคหโก เสฏฺฐี เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ราชคหกํ เสฏฺฐิํ เอตทโวจุํ – ''อนุญฺญาตา โข, คหปติ, ภควตา วิหารา; ยสฺสทานิ กาลํ มญฺญสี''ติฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี เอกาเหเนว สฏฺฐิวิหาเร ปติฏฺฐาเปสิฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี เต สฏฺฐิวิหาเร ปริโยสาเปตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''อธิวาเสตุ เม, ภเนฺต, ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนา''ติฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวนฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฎฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ

อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ – ''กาโล, ภเนฺต, นิฏฺฐิตํ ภตฺต''นฺติฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตเปฺปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา, ภควนฺตํ ภุตฺตาวิํ โอนีตปตฺตปาณิํ, เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''เอเต เม, ภเนฺต,

สฏฺฐิวิหารา ปุญฺญตฺถิเกน สคฺคตฺถิเกน การาปิตาฯ กถาหํ, ภนฺเต, เตสุ วิหาเรสุ ปฏิปชฺชามี''ติ? ''เตน หิ ตฺวํ, คหปติ, เต สฏฺฐิวิหาเร อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปหี''ติฯ ''เอวํ ภนฺเต''ติ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เต สฏฺฐิวิหาเร อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปสิฯ

๒๙๕. อถ โข ภควา ราชคหกํ เสฏฺฐึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ –

''สีตํ อุณฺหํ ปฏิหนฺติ [ปฏิหนติ (ก.)], ตโต วาฬมิคานิ จ;
สรีสเป จ มกเส, สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโยฯ

''ตโตวาตาตโป โฆเร, สญฺชาโต [วาตาตเป โฆเร, สญฺชาเต (ก. สทฺทนีติ)]ปฏิหญฺญติ;
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ, ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุํฯ

''วิหารทานํ สงฺฆสฺส, อคฺคํ พุเทฺธน [พุเทฺธหิ (สฺยา.)]วณฺณิตํ;
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต, โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโนฯ

''วิหาเร การเย รมฺเม, วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต;
เตสํอนฺนญฺจ ปานญฺจ, วตฺถเสนาสนานิ จ;
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

''เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ, สพฺพทุกฺขาปนูทนํ;
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย, ปรินิพฺพาติ อนาสโว''ติฯ

อถ โข ภควา ราชคหกํ เสฏฺฐึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิฯ

๒๙๖. อโสฺสสุํ โข มนุสฺสา – ''ภควตา กิร วิหารา อนุญฺญาตา''ติ สกฺกจฺจํ [เต สกฺกจฺจํ (สฺยา. กํ.)] วิหาเร การาเปนฺติฯ เต วิหารา อกวาฏกา โหนฺติ; อหีปิ วิจฺฉิกาปิ สตปทิโยปิ ปวิสนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, กวาฏ''นฺติฯ ภิตฺติฉิทฺทํ กริตฺวา วลฺลิยาปิ รชฺชุยาปิ กวาฏํ พนฺธนฺติฯ อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชนฺติฯ ขยิตพนฺธนานิ กวาฏานิ ปตนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสก''นฺติ ฯ กวาฏา น ผุสียนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุ''นฺติฯ กวาฏา น ถกิยนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อคฺคฬวฏฺฏึ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิก''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู น สโกฺกนฺติ กวาฏํ อปาปุริตุํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตาฬจฺฉิทฺทํฯ ตีณิ ตาฬานิ – โลหตาฬํ, กฏฺฐตาฬํ, วิสาณตาฬ''นฺติฯ เยหิ [เยปิ (สี. สฺยา.)] เต อุคฺฆาเฏตฺวา ปวิสนฺติ [วิสาณตาฬํ, เยหิ เต อุคฺฆาเฏตฺวา ปวิสนฺตีติ (ก.)], วิหารา อคุตฺตา โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ยนฺตกํ สูจิก''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารา ติณจุฉทนา โหนฺติ; สีตกาเล สีตา, อุณฺหกาเล อุณฺหาฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อวาตปานกา โหนฺติ อจกฺขุสฺสา ทุคฺคนฺธาฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตีณิ วาตปานานิ – เวทิกาวาตปานํ, ชาลวาตปานํ, สลากวาตปาน’’นฺติฯ วาตปานนฺตริกาย กาฬกาปิ วคฺคุลิโยปิ ปวิสนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วาตปานจกฺกลิก’’นฺติฯ จกฺกลิกนฺตริกายปิ กาฬกาปิ วคฺคุลิโยปิ ปวิสนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วาตปานกวาฏกํ วาตปานภิสิก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉมายํ สยนฺติฯ คตฺตานิปิ จีวรานิปิ ปํสุกิตานิ โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ติณสนฺถารก’’นฺติฯ ติณสนฺถารโก อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มิฑฺฒิ’’นฺติ [มีฒนฺติ (สี.), มิฒินฺติ (สฺยา.)]ฯ มิฑฺฒิยา คตฺตานิ ทุกฺขา โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, พิทลมญฺจก’’นฺติฯ

มญฺจปีฐาทิอนุชานนํ

๒๙๗. เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก มสารโก มโญฺจ อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มสารกํ มญฺจ’’นฺติฯ มสารกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มสารกํ ปีฐ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก พุนฺทิกาพโทฺธ มโญฺจ อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, พุนฺทิกาพทฺธํ มญฺจ’’นฺติฯ พุนฺทิกาพทฺธํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, พุนฺทิกาพทฺธํ ปีฐ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก กุฬีรปาทโก มโญฺจ อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว , กุฬีรปาทกํ มญฺจ’’นฺติฯ กุฬีรปาทกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว , กุฬีรปาทกํ ปีฐ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก อาหจฺจปาทโก มโญฺจ อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ โอราเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาหจฺจปาทกํ มญฺจ’’นฺติฯ อาหจฺจปาทกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาหจฺจปาทกํ ปีฐ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส อาสนฺทิโก อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาสนฺทิก’’นฺติฯ อุจฺจโก อาสนฺทิโก อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจกมฺปิ อาสนฺทิก’’นฺติฯ สตฺตโงฺค อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สตฺตงฺค’’นฺติฯ อุจฺจโก สตฺตโงฺค อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจกมฺปิ สตฺตงฺค’’นฺติฯ ภทฺทปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ภทฺทปีฐ’’นฺติฯ ปีฐิกา อุปฺปนฺนา โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปีฐิก’’นฺติฯ เอฬกปาทกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอฬกปาทกํ ปีฐ’’นฺติฯ อามลกวฏฺฏิกํ [อามล

กวณฺฎิกํ (สฺยา.)] ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อามลกวฎฺฎิกํ ปีฐ’’นฺติฯ ผลกํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ผลก’’นฺติฯ โกจฺฉํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โกจฺฉ’’นฺติฯ ปลาลปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปลาลปีฐ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุเจฺจ มเญฺจ สยนฺติฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อุเจฺจ มเญฺจ สยิตพฺพํฯ โย สเยยฺย, อาปตฺติทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ นีเจ มเญฺจ สยโนฺต อหินา ทโฎฺฐ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มญฺจปฎิปาทก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุเจฺจ มญฺจปฎิปาทเก ธาเรนฺติ, สห มญฺจปฎิปาทเกหิ ปเวเธนฺติฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อุจฺจา มญฺจปฎิปาทกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อฎฺฐงฺคุลปรมํ มญฺจปฎิปาทก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส สุตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สุตฺตํ มญฺจํ เวเฐตุ’’นฺติ [เวตุนฺติ (สี.)]ฯ องฺคานิ พหุสุตฺตํ ปริยาทิยนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, องฺเค วิชฺฌิตฺวา อฎฺฐปทกํ เวเฐตุ’’นฺติฯ โจฬกํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, จิมิลิกํ กาตุ’’นฺติฯ ตูลิกา อุปฺปนฺนา โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วิชเฎตฺวา พิโพฺพหนํ [พิโมฺพหนํ (สี. สฺยา. พิมฺพ + โอหนํ)]กาตุํฯ ตีณิ ตูลานิ – รุกฺขตูลํ, ลตาตูลํ, โปฎกิตูล’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อฑฺฒกายิกานิ [อฑฺฒกายิกานิ (ก.)] พิโพฺพหนานิ ธาเรนฺติฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อฑฺฒกายิกานิ พิโพฺพหนานิ ธาเรตพฺพานิฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สีสปฺปมาณํ พิโพฺพหนํ กาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ราชคเห คิรคฺคสมโชฺช โหติฯ มนุสฺสา มหามตฺตานํ อตฺถาย ภิสิโย ปฎิยาเทนฺติ – อุณฺณภิสึ, โจฬภิสึ, วากภิสึ, ติณภิสึ, ปณฺณภิสึฯ เต วีติวเตฺต สมเชฺช ฉวึ อุปฺปาเฎตฺวา หรนฺติฯ อทฺทสาสุํ โข ภิกฺขู สมชฺชฎฺฐาเน พหุํ อุณฺณมฺปิ โจฬกมฺปิ วากมฺปิ ติณมฺปิ ปณฺณมฺปิ ฉฑฺฑิตํฯ ทิสฺวานภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจ ภิสิโย – อุณฺณภิสึ, โจฬภิสึ, วากภิสึ, ติณภิสึ, ปณฺณภิสิ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขาริกํ ทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ภิสึ โอนนฺธิตุ’’นฺติ [โอนทฺธิตุํ (สฺยา.)]ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺจภิสึ ปีเฐ สนฺถรนฺติ, ปีฐภิสึ มเญฺจ สนฺถรนฺติฯ ภิสิโย ปริภิชฺชนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอนทฺธมญฺจํ [โอนทฺธมญฺจํ (ก.) เอวมุปริปิ] โอนทฺธปีฐ”นฺติฯ อุโลฺลกํ อกริตฺวา สนฺถรนฺติ, เหฏฺฐโต นิปตนฺติ [นิปฏนฺติ (ก.), นิปฺผฏนฺติ (สี.), นิปฺปาเฏนฺติ (สฺยา.)] …เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุโลฺลกํ กริตฺวา สนฺถริตฺวา ภิสึ โอนนฺธิตุ”นฺติฯ ฉวึ อุปฺปาเฏตฺวา หรนฺติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โผสิตุ”นฺติฯ หรนฺติเยว…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ภตฺติกมฺม”นฺติฯ หรนฺติเยว…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, หตฺถภตฺติกมฺม”นฺติฯ หรนฺติเยว…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, หตฺถภตฺติ”นฺติฯ

เสตวณฺณาทิอนุชานนํ

๒๙๘. เตน โข ปน สมเยน ติตฺถิยานํ เสยฺยาโย เสตวณฺณา โหนฺติ, กาฬวณฺณกตา ภูมิ, เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติฯ พหู มนุสฺสา เสยฺยาเปกฺขกา คจฺฉนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วิหาเร เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺม”นฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภิตฺติยา เสตวโณฺณ น นิปตติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ถุสปิณฺฑํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เสตวณฺณํ นิปาเตตุ”นฺติฯ เสตวโณฺณ อนิพนฺธนีโย โหติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สณฺหมตฺติกํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เสตวณฺณํ นิปาเตตุ”นฺติฯ เสตวโณฺณ อนิพนฺธนีโย โหติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อิกฺกาสํ ปิฏฺฐมทฺท”นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภิตฺติยา เครุกา น นิปตติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ถุสปิณฺฑํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เครุกํ นิปาเตตุ”นฺติฯ เครุกา อนิพนฺธนียา โหติ …เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, กุณฺฑกมตฺติกํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เครุกํ นิปาเตตุ”นฺติฯ เครุกา อนิพนฺธนียา โหติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สาสปกุฏฺฏํ สิตฺถเตลก”นฺติฯ อจฺจุสฺสนฺนํ โหติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โจฬเกน ปจฺจุทฺธริตุ”นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภูมิยา กาฬวโณฺณ น นิปตติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ถุสปิณฺฑํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา กาฬวณฺณํ นิปาเตตุ”นฺติฯ กาฬวโณฺณ อนิพนฺธนีโย โหติ…เป…“อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คณฺฑุมตฺติกํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา กาฬวณฺณํ นิปาเตตุ”นฺติฯ กาฬวโณฺณ อนิพนฺธนีโย โหติ…เป… “อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อิกฺกาสํ กสาว”นฺติฯ

ปฏิภานจิตฺตปฏิเกฺขปํ

๒๙๙. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วิหาเร ปฏิภานจิตฺตํ การาเปนฺติ – อิตฺถิรูปกํ ปุริสรูปกํฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ “น, ภิกฺขเว, ปฏิภานจิตฺตํ การาเปตพฺพํ – อิตฺถิรูปกํ ปุริสรูปกํฯ โย การาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิก”นฺติฯ

อิฏฺฐกาจยาทิอนุชานนํ

๓๐๐. เตน โข ปน สมเยน วิหารา นีจวตฺถุกา โหนฺติ, อุทเกน โอตฺถริยฺยนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจวตฺถุกํ กาตุ’’นฺติฯ จโย ปริปตติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, จินิตุํ ตโย จเย – อิฏฺฐกาจยํ, สิลาจยํ, ทารุจย’’นฺติฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตโย โสปาเน – อิฏฺฐกาโสปานํ, สิลาโสปานํ, ทารุโสปาน’’นฺติฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาลมฺพนพาห’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อาฬกมนฺทา โหนฺติ ฯ ภิกฺขู หิริยนฺติ นิปชฺชิตุํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ติโรกรณิ’’นฺติฯ ติโรกรณึ อุกฺขิปิตฺวา โอโลเกนฺติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว , อฑฺฒกุฏฺฏก’’นฺติฯ อฑฺฒกุฏฺฏกา อุปริโต โอโลเกนฺติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตโย คพฺเภ – สิวิกาคพฺภํ, นาฬิกาคพฺภํ, หมฺมิยคพฺภ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ขุทฺทเก วิหาเร มชฺเฌ คพฺภํ กโรนฺติฯ อุปจาโร น โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ขุทฺทเก วิหาเร เอกมนฺตํ คพฺภํ กาตุํ, มหลฺลเก มชฺเฌ’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารสฺส กุฏฺฏปาโท ชีรติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ , ภิกฺขเว, กุลงฺกปาทก’’นฺติ [กุฬุงฺกปาทกนฺติ (สี.)]ฯ วิหารสฺส กุฏฺฏํ โอวสฺสติ…เป.…‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปริตฺตาณกิฏิกํ อุทฺทสุธ’’นฺติ [อุทฺธาสุธนฺติ (สฺยา.)]ฯ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ติณจุณฺณํ ทนา อหิ ขนฺเธ ปตติฯ โส ภีโต วิสฺสรมกาสิฯ ภิกฺขู อุปธาวิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจุํ – ‘‘กิสฺส ตฺวํ, อาวุโส, วิสฺสรมกาสี’’ติ? อถ โข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วิตาน’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺจปาเทปิ ปีฐปาเทปิ ถวิกาโย ลเคนฺติฯ อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ภิตฺติขิลํ นาคทนฺตก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺเจปิ ปีเฐปิ จีวรํ นิกฺขิปนฺติฯ จีวรํ ปริภิชฺชติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วิหาเร จีวรวํสํ จีวรรชฺชุ’’นฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อนาฬินฺทกา โหนฺติ อปฺปฏิสฺสรณาฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาฬินฺทํ ปฆนํ ปกุฏฺฏํ [ปกุฑฺฑํ (สี.)] โอสารก’’นฺติฯ อาฬินฺทา ปากฏา โหนฺติฯ ภิกฺขู หิริยนฺติ นิปชฺชิตุํ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สํสรณกิฏิกํ อุคฺฆาฏนกิฏิก’’นฺติฯ

อุปฏฺฐานสาลาอนุชานนํ

๓๐๑. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโชฺฌกาเส ภตฺตวิสฺสคฺคํ กโรนฺตา สีเตนปิ อุเณฺหนปิ กิลมนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุปฏฺฐานสาล’’นฺติฯ อุปฏฺฐานสาลา นีจวตฺถุกา โหติ , อุทเกน โอตฺถริยฺยติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจวตฺถุกํ กาตุ’’นฺติฯ จโย ปริปตติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, จินิตุํ ตโย จเย – อิฏฺฐกาจยํ, สิลาจยํ, ทารุจย’’นฺติฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตโย โสปาเน – อิฏฺฐกาโสปานํ, สิลาโสปานํ, ทารุโสปาน’’นฺติฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ…เป.…‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาลมฺพนพาห’’นฺ

ติฯ อุปฏฺฐานสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ – เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ จีวรวํสํ จีวรรชฺชุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโชฺฌกาเส ฉมาย จีวรํ ปตฺถรนฺติฯ จีวรํ ปํสุกิตํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อโชฺฌกาเส จีวรวํสํ จีวรรชฺชุ’’นฺติฯ ปานียํ โอตปฺปติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปานียสาลํ ปานียมณฺฑป’’นฺติฯ ปานียสาลา นีจวตฺถุกา โหติ, อุทเกน โอตฺถรียฺยติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจวตฺถุกํ กาตุ’’นฺติฯ จโย ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, จินิตุํ ตโย จเย – อิฏฺฐกาจยํ, สิลาจยํ, ทารุจย’’นฺติฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตโย โสปาเน – อิฏฺฐกาโสปานํ, สิลาโสปานํ, ทารุโสปาน’’นฺติฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาลมฺพนพาห’’นฺติฯ ปานียสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ – เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ จีวรวํสํ จีวรรชฺชุ’’นฺติฯ ปานียภาชนํ น สํวิชฺชติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปานียสงฺขํ ปานียสราวก’’นฺติฯ

ปาการาทิอนุชานนํ

๓๐๒. เตนโข ปน สมเยน วิหารา อปริกฺขิตฺตา โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปริกฺขิปิตุํ ตโย ปากาเร – อิฏฺฐกาปาการํ, สิลาปาการํ, ทารุปาการ’’นฺติฯ โกฏฺฐโก น โหติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โกฏฺฐก’’นฺติฯ โกฏฺฐโก นีจวตฺถุโก โหติ, อุทเกน โอตฺถรียฺยติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจวตฺถุกํ กาตุ’’นฺติฯ โกฏฺฐกสฺส กวาฏํ น โหติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคฬวฏฺฏิํ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาฬจฺฉิทฺทํอาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุ’’นฺติฯ โกฏฺฐเก ติณจุณฺณํ ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ – เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ปริเวณํ จิกฺขลฺลํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มรุมฺพํ อุปกิริตุ’’นฺติฯ น ปริยาปุณนฺติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว , ปทรสิลํ นิกฺขิปิตุ’’นฺติฯ อุทกํ สนฺติฏฺฐติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุทกนิทฺธมน’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริเวเณ ตหํ ตหํ อคฺคิฏฺฐานํ กโรนฺติฯ ปริเวณํ อุกฺลาปํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอกมนฺตํ อคฺคิสาลํ กาตุ’’นฺติ ฯ อคฺคิสาลา นีจวตฺถุกา โหติ, อุทเกน โอตฺถรียฺยติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุจฺจวตฺถุกํ กาตุ’’นฺติฯ จโย ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, จินิตุํ ตโย จเย – อิฏฺฐกาจยํ, สิลาจยํ, ทารุจย’’นฺติฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตโย โสปาเน – อิฏฺฐกาโสปานํ, สิลาโสปานํ, ทารุโสปาน’’นฺติฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาลมฺพนพาห’’นฺติฯ อคฺคิสาลาย กวาฏํ น โหติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคฬวฏฺฏิํ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาฬจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุ’’นฺติฯ อคฺคิสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ…เป… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กา

ตุํ – เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ จีวรวํสํ จีวรรชฺชุ''นฺติฯ

อารามปริเกฺขปอนุชานนํ

๓๐๓. เตน โข ปน สมเยน อาราโม อปริกฺขิโตฺต โหติฯ อชกาปิ ปสุกาปิ อุปโรเป วิเหฐนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปริกฺขิปิตุํ ตโย วาเฏ – เวฬุวาฏํ, กณฺฑกวาฏํ [วเฏ เวฬุวฏํ กณฺฑกวฏํ (สฺยา.)], ปริข''นฺติฯ โกฏฺฐโก น โหติฯ ตเถว อชกาปิ ปสุกาปิ อุปโรเป วิเหฐนฺติ…เป.… ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โกฏฺฐกํ อเปสึ ยมกกวาฏํ โตรณํ ปลิฆ''นฺติฯ โกฏฺฐเก ติณจุณฺณํ ปริปตติ…เป.… ''อนุชานามิ , ภิกฺขเว, โอคุเมฺผตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ – เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิก''นฺติฯ อาราโม จิกฺขลฺโล โหติ…เป.… ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, มรุมฺพํ อุปกิริตุ''นฺติฯ น ปริยาปุณนฺติ…เป.… ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปทรสิลํ นิกฺขิปิตุ''นฺติฯ อุทกํ สนฺติฏฺฐติ…เป.… ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อุทกนิทฺธมน''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร สงฺฆสฺส อตฺถาย สุธามตฺติกาเลปนํ ปาสาทํ กาเรตุกาโม โหติฯ อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ''กึ นุ โข ภควตา ฉทนํ อนุญฺญาตํ, กึ อนนุญฺญาต''นฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจ ฉทนานิ – อิฏฺฐกาฉทนํ, สิลาฉทนํ, สุธาฉทนํ, ติณจฺฉทนํ, ปณฺณจฺฉทน''นฺติฯ

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโตฯ

๒. ทุติยภาณวาโร

อนาถปิณฺฑิกวตฺถุ

๓๐๔. เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ภคินิปติโก โหติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคหํ อคมาสิ เกนจิเทว กรณีเยนฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคหเกน เสฏฺฐินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโต โหติฯ อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ทาเส จ กมฺมกาเร [กมฺมกเร (สี. สฺยา.)] จ อาณาเปสิ – ''เตน หิ, ภเณ, กาลเสฺสว อุฏฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถา''ติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส เอตทโหสิ – ''ปุเพฺพ ขฺวายํ คหปติ มยิ อาคเต สพฺพกิจฺจานิ นิกฺขิปิตฺวา มมเญฺญว สทฺธึ ปฏิสโมฺมทติฯ โสทานายํ วิกฺขิตฺตรูโป ทาเส จ กมฺมกาเร จ อาณาเปสิ – 'เตน หิ, ภเณ, กาลเสฺสว อุฏฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถา'ติฯ กึ นุ โข อิมสฺส คหปติสฺส อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ, มหายโญฺญ วา ปจฺจุปฏฺฐิโต , ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลกาเยนา''ติ?

อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ทาเส จ กมฺมกาเร จ อาณาเปตฺวา เยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อนาถปิณฺฑิเกน คหปตินา สทฺธึ ปฏิสโมฺมทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ราชคหกํ เสฏฺฐึ อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เอตทโวจ – ''ปุเพฺพ โข ตฺวํ, คหปติ, มยิ อาคเต สพฺพกิจฺจานิ นิกฺขิปิตฺวา มมเญฺญว สทฺธึ ปฏิสโมฺมทสิฯ โสทานิ ตฺวํ วิกฺขิตฺตรูโป

ทาเส จ กมฺมกาเร จ อาณาเปสิ – ‘เตน หิ, ภเณ, กาลเสฺสว อุฎฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถา’ติฯ กึ นุ โข เต, คหปติ, อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ, มหายโญฺญ วา ปจฺจุปฎฺฐิโต, ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึพลกาเยนา’’ติ? ‘‘น เม, คหปติ, อาวาโห วา ภวิสฺสติ, นาปิ วิวาโห วา ภวิสฺสติ, นาปิ ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลกาเยน; อปิ จ เม มหายโญฺญ ปจฺจุปฎฺฐิโต; สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโต’’ติฯ ‘‘พุโทฺธติ ตฺวํ, คหปติ, วเทสี’’ติ? ‘‘พุโทฺธ ตฺยาหํ, คหปติ, วทามี’’ติฯ ‘‘พุโทฺธติ ตฺวํ, คหปติ, วเทสี’’ติ? ‘‘พุโทฺธ ตฺยาหํ, คหปติ, วทามี’’ติฯ ‘‘พุโทฺธติ ตฺวํ, คหปติ, วเทสี’’ติ? ‘‘พุโทฺธ ตฺยาหํ, คหปติ, วทามี’’ติฯ ‘‘โฆโสปิ โข เอโส, คหปติ, ทุลฺลโภ โลกสฺมึ ยทิทํ – พุโทฺธ พุโทฺธติฯ สกฺกา นุ โข, คหปติ, อิมํ กาลํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธ’’นฺติ? ‘‘อกาโล โข, คหปติ, อิมํ กาลํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํฯ เสฺวทานิ ตฺวํ กาเลน ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสสิ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธ’’นฺติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ – เสฺวทานาหํ กาเลน ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสามิ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ – พุทฺธคตาย สติยา นิปชฺชิตฺวา รตฺติยา สุทํ ติกฺขตฺตุํ วุฎฺฐาสิ ปภาตํ มญฺญมาโนฯ

๓๐๕. [สํ. นิ. ๑.๒๔๒] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน สิวกทฺวารํ [สีวทฺวารํ (สี.), สีตวนทฺวารํ (สฺยา.)] เตนุปสงฺกมิฯ อมนุสฺสา ทฺวารํ วิวรึสุฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นครมฺหา นิกฺขนฺตสฺส อาโลโก อนฺตรธายิ, อนฺธกาโร ปาตุรโหสิ, ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส อุทปาทิ; ตโตว ปุน นิวตฺติตุกาโม อโหสิฯ อถ โข สิวโก [สีวโก (สี. สฺยา.)] ยโกฺข อนฺตรหิโต สทฺทมนุสฺสาเวสิ –

‘‘สตํ หตฺถี สตํ อสฺสา, สตํ อสฺสตรีรถา;
สตํ กญฺญาสหสฺสานิ, อามุกฺกมณิกุณฺฑลา;
เอกสฺส ปทวีติหารสฺส, กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ [โสฬสินฺติ (สี. ก.)]ฯ

‘‘อภิกฺกม คหปติ อภิกฺกม คหปติ;
อภิกฺกนฺตํ เต เสโยฺย โน ปฎิกฺกนฺต’’นฺติฯ

อถ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนฺธกาโร อนฺตรธายิ, อาโลโก ปาตุรโหสิฯ ยํ อโหสิ ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส โส ปฎิปฺปสฺสมฺภิฯ ทุติยมฺปิ โข…เป.… ตติยมฺปิ โข…เป.… อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อาโลโก อนฺตรธายิ, อนฺธกาโร ปาตุรโหสิ, ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส อุทปาทิ, ตโตว ปุน นิวตฺติตุกาโม อโหสิฯ ตติยมฺปิ โข สิวโก ยโกฺข อนฺตรหิโต สทฺทมนุสฺสาเวสิ –

‘‘สตํ หตฺถี สตํ อสฺสา, สตํ อสฺสตรีรถา;
สตํ กญฺญาสหสฺสานิ, อามุกฺกมณิกุณฺฑลา;
เอกสฺส ปทวีติหารสฺส, กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึฯ

‘‘อภิกฺกม คหปติ อภิกฺกม คหปติ,
อภิกฺกนฺตํ เต เสโยฺย โน ปฎิกฺกนฺต’’นฺติฯ

ตติยมฺปิ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนฺธกาโร อนฺตรธายิ , อาโลโก ปาตุรโหสิ, ยํ อโหสิ ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน สีตวนํ เตนุปสงฺกมิฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อโชฺฌกาเส จงฺกมติฯ อทฺทสา โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํฯ ทิสฺวาน จงฺกมา โอโรหิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ นิสชฺช โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ – ''เอหิ สุทตฺตา''ติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ – นาเมน มํ ภควา อาลปตีติ – หฏฺฐ อุทโคฺค เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''กจฺจิ, ภนฺเต, ภควา สุขํ สยิตฺถา''ติ?

[สํ. นิ. ๑.๒๔๒]''สพฺพทา เว สุขํ เสติ, พฺราหฺมโณ ปรินิพฺพุโต;
โย น ลิมฺปติ กาเมสุ, สีติภูโต นิรูปธิฯ

''สพฺพา อาสตฺติโย เฉตฺวา, วิเนยฺย หทเย ทรํ;
อุปสนฺโต สุขํ เสติ, สนฺตึ ปปฺปุยฺย เจตสา''ติ [เจตโสติ (สี. สฺยา.)]ฯ

อถ โข ภควา อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนุปุพฺพึ กถํ [อานุปุพฺพิกถํ (สี.)] กเถสิ, เสยฺยถิทํ – ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ, กามานํ อาทีนวํ โอการํ สํกิเลสํ, เนกฺขเมฺม อานิสํสํ ปกาเสสิฯ ยทาภควา อญฺญาสิ อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุทคฺคจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา ตํ ปกาเสสิ – ทุกฺขํ, สมุทยํ, นิโรธํ, มคฺคํฯ เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํอปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคเณฺหยฺย, เอวเมว อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส ตสฺมึเยว อาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ – ยํ กิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพํ ตํ นิโรธธมฺมนฺติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ทิฏฺฐธโมฺม ปตฺตธโมฺม วิทิตธโมฺม ปริโยคาฬฺหธโมฺม ติณฺณวิจิกิโจฺฉ วิคตกถํกโถ เวสารชฺชปฺปโตฺต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุสาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''อภิกฺกนฺตํ ภเนฺต, อภิกฺกนฺตํ ภเนฺต! เสยฺยถาปิ, ภเนฺต, นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุเชฺชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิเกฺขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปโชฺชตํ ธาเรยฺย – จกฺขุมโนฺต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ – เอวเมวํ ภควตา อเนกปริยาเยน ธโมฺม ปกาสิโตฯ เอสาหํ, ภเนฺต, ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมญฺจ, ภิกฺขุสงฺฆญฺจฯ อุปาสกํ มํ ภควา ธาเรตุ อชฺชตเคฺค ปาณุเปตํ สรณํ คตํฯ อธิวาเสตุ จ เม, ภเนฺต, ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสเงฺฆนา''ติฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวนฯ

อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ อโสฺสสิ โข ราชคหโก เสฏฺฐี – ''อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโต''ติฯ

๓๐๖. อถ โข ราชคหโก เสฏฺฐี อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ – ''ตยา กิร, คหปติ, สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโตฯ ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโกฯ เทมิ เต, คหปติ, เวยฺยายิกํ เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสี''ติฯ ''อลํ, คหปติ อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามี''ติฯ

อโสฺสสิ โข ราชคหโก เนคโม – ''อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโต''ติฯ อถ โข ราชคหโก เนคโม อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ – ''ตยา กิร,

คหปติ, สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโตฯ ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโกฯ เทมิ เต, คหปติ, เวยฺยายิกํ เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสี''ติฯ ''อลํ อยฺย; อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามี''ติฯ

อโสฺสสิ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร – ''อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโต''ติฯ อถ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อนาถปิณฺฑิกํคหปตึ เอตทโวจ – ''ตยา กิร, คหปติ, สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สโงฺฆ นิมนฺติโตฯ ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโกฯ เทมิ เต, คหปติ, เวยฺยายิกํ เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสี''ติฯ ''อลํ เทว; อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามี''ติฯ

อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสเน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ – ''กาโล, ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺต''นฺติฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตเปฺปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา, ภควนฺตํ ภุตฺตาวิํ โอนีตปตฺตปาณิํ, เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''อธิวาเสตุ เม, ภนฺเต, ภควา สาวตฺถิยํ วสฺสาวาสํ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนา''ติฯ ''สุญฺญาคาเร โข, คหปติ, ตถาคตา อภิรมนฺตี''ติฯ ''อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ สุคตา''ติฯ อถ โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปติํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทเสฺสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุเตฺตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิฯ

๓๐๗. เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พหฺมิโตฺต โหติ พหุสหาโย อาเทยฺยวาโจฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคเห ตํ กรณียํ ตีเรตฺวา เยน สาวตฺถิ เตน ปกฺกามิฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ อนฺตรามเคฺค มนุเสฺส อาณาเปสิ – ''อาราเม , อยฺยา, กโรถ, วิหาเร ปติฏฺฐาเปถ, ทานานิ ปฏฺฐเปถฯ พุโทฺธ โลเก อุปฺปโนฺนฯ โส จ มยา ภควา นิมนฺติโต อิมินา มเคฺคน อาคจฺฉิสฺสตี''ติฯ อถ โข เต มนุสฺสา อนาถปิณฺฑิเกน คหปตินา อุโยฺยชิตา อาราเม อกํสุ, วิหาเร ปติฏฺฐาเปสุํ, ทานานิ ปฏฺฐเปสุํฯ

อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ สาวตฺถิํ คนฺตฺวา สมนฺตา สาวตฺถิํ อนุวิโลเกสิ – ''กตฺถ นุ โข ภควา วิหเรยฺย? ยํ อสฺส คามโต เนว อติทูเร น อจฺจาสเนฺน, คมนาคมนสมฺปนฺนํ, อตฺถิกานํ อตฺถิกานํ มนุสฺสานํ อภิกฺกมนียํ, ทิวา อปฺปากิณฺณํ, รตฺติํ อปฺปสทฺทํ, อปฺปนิโคฺฆสํ, วิชนวาตํ, มนุสฺสราหเสฺสยฺยกํ, ปฏิสลฺลานสารุปฺป''นฺติฯ

อทฺทสา โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เชตสฺส กุมารสฺส [ราชกุมารสฺส (สี. สฺยา. กํ.)] อุยฺยานํ – คามโต เนว อติทูเร น อจฺจาสเนฺน, คมนาคมนสมฺปนฺนํ, อตฺถิกานํ อตฺถิกานํ มนุสฺสานํ อภิกฺกมนียํ, ทิวา อปฺปากิณฺณํ, รตฺติํ อปฺปสทฺทํ, อปฺปนิโคฺฆสํ, วิชนวาตํ, มนุสฺสราหเสฺสยฺยกํ, ปฏิสลฺลานสารุปฺปํฯ ทิสฺวาน เยน เชโต กุมาโร เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา เชตํ กุมารํ เอตทโวจ – ''เทหิ เม, อยฺยปุตฺต, อุยฺยานํ อารามํ กาตุ''นฺติ [เกตุํ (วชีรพุทฺธิฏีกายํ)]ฯ ''อเทโยฺย, คหปติ, อาราโม อปิ โกฏิสนฺถเรนา''ติฯ ''คหิโต, อยฺยปุตฺต, อาราโม''ติฯ ''น, คหปติ, คหิโต อาราโม''ติฯ คหิโต น คหิโตติ โวหาริเก มหามเตฺต ปุจฺฉิํสุฯ มหามตฺตา เอวมาหํสุ – ''ยโต ตยา , อยฺยปุตฺต,

อโคฺฆ กโต, คหิโต อาราโม’’ติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโกคหปติ สกเฏหิ หิรญฺญํ นิพฺพาหาเปตฺวา เชตวนํ โกฏิสนฺถรํ สนฺถราเปสิฯ สกึ นีหฏํ หิรญฺญํ โถกสฺส โอกาสสฺส โกฏฺฐกสามนฺตา นปฺปโหติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ มนุสฺเส อาณาเปสิ – ‘‘คจฺฉถ, ภเณ, หิรญฺญํ อาหรถ; อิมํ โอกาสํ สนฺถริสฺสามา’’ติฯ

อถ โข เชตสฺส กุมารสฺส เอตทโหสิ – ‘‘น โข อิทํ โอรกํ ภวิสฺสติ, ยถายํ คหปติ ตาว พหุํ หิรญฺญํ ปริจฺจชตี’’ติฯ อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ – ‘‘อลํ, คหปติ; มา ตํ โอกาสํ สนฺถราเปสิฯ เทหิ เม เอตํ โอกาสํฯ มเมตํ ทานํ ภวิสฺสตี’’ติฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ – อยํ โข เชโต กุมาโร อภิญฺญาโต ญาตมนุโสฺส; มหตฺถิโก โข ปน เอวรูปานํ ญาตมนุสฺสานํ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปสาโทติ – ตํ โอกาสํ เชตสฺส กุมารสฺส ปาทาสิ [อทาสิ (สฺยา.)]ฯ อถ โข เชโต กุมาโร ตสฺมึ โอกาเส โกฏฺฐกํ มาเปสิฯ

อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เชตวเน วิหาเร การาเปสิ, ปริเวณานิ การาเปสิ, โกฏฺฐเก การาเปสิ, อุปฏฺฐานสาลาโย การาเปสิ, อคฺคิสาลาโย การาเปสิ, กปฺปิยกุฏิโย การาเปสิ, วจฺจกุฏิโย การาเปสิ, จงฺกเม การาเปสิ, จงฺกมนสาลาโย การาเปสิ, อุทปาเน การาเปสิ, อุทปานสาลาโย การาเปสิ, ชนฺตาฆเร การาเปสิ, ชนฺตาฆรสาลาโย การาเปสิ, โปกฺขรณิโย การาเปสิ, มณฺฑเปการาเปสิฯ

นวกมฺมทานํ

๓๐๘. อถ โข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน เวสาลี เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน เวสาลี ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํฯ เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา สกฺกจฺจํ นวกมฺมํ กโรนฺติฯ เยปิ ภิกฺขู นวกมฺมํ อธิเฏฺฐนฺติ เตปิ สกฺกจฺจํ อุปเฏฺฐนฺติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน ฯ อถ โข อญฺญตรสฺส ทลิทฺทสฺส ตุนฺนวายสฺส เอตทโหสิ – ‘‘น โข อิทํ โอรกํ ภวิสฺสติ, ยถยิเม มนุสฺสา สกฺกจฺจํ นวกมฺมํ กโรนฺติ; ยํนูนาหมฺปิ นวกมฺมํ กเรยฺย’’นฺติฯ อถ โข โส ทลิโทฺท ตุนฺนวาโย สามํ จิกฺขลฺลํ มทฺทิตฺวา อิฏฺฐกาโย จินิตฺวา กุฏฺฏํ อุฏฺฐาเปสิฯ เตน อกุสลเกน จิตา วงฺกา ภิตฺติ ปริปติฯ ทุติยมฺปิ โข…เป.… ตติยมฺปิ โข โส ทลิโทฺท ตุนฺนวาโย สามํ จิกฺขลฺลํ มทฺทิตฺวา อิฏฺฐกาโย จินิตฺวา กุฏฺฏํ อุฏฺฐาเปสิฯ เตน อกุสลเกน จิตา วงฺกา ภิตฺติ ปริปติฯ อถ โข โส ทลิโทฺท ตุนฺนวาโย อุชฺฌายติ ขิยฺยติ วิปาเจติ – ‘‘เย อิเมสํ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํเทนฺติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปฺปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ, เต อิเม โอวทนฺติ อนุสาสนฺติ, เตสญฺจ นวกมฺมํ อธิเฏฺฐนฺติฯ อหํ ปนมฺหิ ทลิโทฺทฯ น มํ โกจิ โอวทติ วา อนุสาสติ วา นวกมฺมํ วา อธิเฏฺฐตี’’ติฯ อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู ตสฺส ทลิทฺทสฺส ตุนฺนวายสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขิยฺยนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺสฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, นวกมฺมํ ทาตุํฯ นวกมฺมิโก, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อุสฺสุกฺกํ อาปชฺชิสฺสติ – ‘กินฺติ นุ โข วิหาโร ขิปฺปํ ปริโยสานํ คเจฺฉยฺยา’ติ; ขณฺฑํ ผุลฺลํ ปฏิสงฺขริสฺสติฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตพฺพํฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๓๐๙. ‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภนฺเต, สงฺโฆฯ สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทินฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหาโร อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

อคฺคาสนาทิอนุชานนํ

๓๑๐. อถโข ภควา เวสาลิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน สาวตฺถิ เตน จาริกํ ปกฺกามิ ฯ เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อเนฺตวาสิกา ภิกฺขู พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคณฺหนฺติ, เสยฺยาโย ปริคฺคณฺหนฺติ – อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตี’’ติฯ

อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา วิหาเรสุ ปริคฺคหิเตสุ, เสยฺยาสุ ปริคฺคหิตาสุ, เสยฺยํ อลภมาโน อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิฯ อถ โข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อุกฺกาสิฯ อายสฺมาปิ สาริปุตฺโต อุกฺกาสิฯ ‘‘โก เอตฺถา’’ติ? ‘‘อหํ, ภควา, สาริปุตฺโต’’ติฯ ‘‘กิสฺส ตฺวํ, สาริปุตฺต, อิธ นิสินฺโน’’ติ? อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ – ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อเนฺตวาสิกา ภิกฺขู พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคณฺหนฺติ, เสยฺยาโย ปริคฺคณฺหนฺติ – อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคเหสฺสนฺติ, เสยฺยาโย ปริคฺคเหสฺสนฺติ – อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ! เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘โก, ภิกฺขเว, อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติ?

เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ขตฺติยกุลา ปพฺพชิโต โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, พฺราหฺมณกุลา ปพฺพชิโต โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, คหปติกุลา ปพฺพชิโต โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, สุตฺตนฺติโก โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, วินยธโร โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํอคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ธมฺมกถิโก โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ปฐมสฺส ฌานสฺส ลาภี โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ทุติยสฺส ฌานสฺส ลาภี โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ

อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ตติยสฺส ฌานสฺส ลาภี โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ลาภี โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, โสตาปโนฺน โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, สกทาคามี…เป.… โย, ภควา, อนาคามี…เป.… โย, ภควา , อรหา โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, เตวิโชฺช โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ เอกเจฺจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘โย, ภควา, ฉฬภิโญฺญ โส อรหติ อคฺคาสนํ อโคฺคทกํ อคฺคปิณฺฑ’’นฺติฯ

๓๑๑. อถ โข ภควา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘ภูตปุพฺพํ, ภิกฺขเว, หิมวนฺตปเทเส [หิมวนฺตปเสฺส (สี. สฺยา.)] มหานิโคฺรโธ อโหสิฯ ตํ ตโย สหายา อุปนิสฺสาย วิหริํสุ – ติตฺติโร จ, มกฺกโฎ จ, หตฺถินาโค จฯ เต อญฺญมญฺญํ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา วิหรนฺติฯ อถ โข, ภิกฺขเว, เตสํ สหายานํ เอตทโหสิ – ‘อโห นูน มยํ ชาเนยฺยาม ยํ อมฺหากํ ชาติยา มหนฺตตรํ ตํ มยํ สกฺกเรยฺยาม ครุํ กเรยฺยาม มาเนยฺยาม ปูเชยฺยาม, ตสฺส จ มยํ โอวาเท ติเฎฺฐยฺยามา’ติฯ

‘‘อถ โข, ภิกฺขเว, ติตฺติโร จ มกฺกโฎ จ หตฺถินาคํ ปุจฺฉิํสุ – ‘ตฺวํ, สมฺม, กิํ โปราณํ สรสี’ติ? ‘ยทาหํ, สมฺมา, โปโต โหมิ, อิมํ นิโคฺรธํ อนฺตรา สตฺถีนํ [อนฺตราสตฺถิกํ (สี.)] กริตฺวา อติกฺกมามิ, อคฺคงฺกุรกํ เม อุทรํ ฉุปติฯ อิมาหํ, สมฺมา, โปราณํ สรามี’ติฯ

‘‘อถ โข, ภิกฺขเว, ติตฺติโร จ หตฺถินาโค จ มกฺกฎํ ปุจฺฉิํสุ – ‘ตฺวํ, สมฺม, กิํ โปราณํ สรสี’ติ? ‘ยทาหํ, สมฺมา, ฉาโป โหมิ, ฉมายํ นิสีทิตฺวา อิมสฺส นิโคฺรธสฺส อคฺคงฺกุรกํ ขาทามิฯ อิมาหํ, สมฺมา, โปราณํ สรามี’ติฯ

‘‘อถ โข, ภิกฺขเว, มกฺกโฎ จ หตฺถินาโค จ ติตฺติรํ ปุจฺฉิํสุ – ‘ตฺวํ, สมฺม, กิํ โปราณํ สรสี’ติ? ‘อมุกสฺมิํ, สมฺมา, โอกาเส มหานิโคฺรโธ อโหสิฯ ตโต อหํ ผลํ ภกฺขิตฺวา อิมสฺมิํ โอกาเส วจฺจํ อกาสิํ; ตสฺสายํ นิโคฺรโธ ชาโตฯ ตทาหํ, สมฺมา, ชาติยา มหนฺตตโร’ติ ฯ

‘‘อถ โข, ภิกฺขเว, มกฺกโฎ จ หตฺถินาโค จ ติตฺติรํ เอตทโวจุํ – ‘ตฺวํ, สมฺม, อมฺหากํ ชาติยา มหนฺตตโรฯ ตํ มยํ สกฺกริสฺสาม ครุํ กริสฺสาม มาเนสฺสาม ปูเชสฺสาม, ตุยฺหญฺจ มยํ โอวาเท ปติฎฺฐิสฺสามา’ติฯ อถ โข, ภิกฺขเว, ติตฺติโร มกฺกฎญฺจ หตฺถินาคญฺจ ปญฺจสุ สีเลสุ สมาทเปสิ, อตฺตนา จ ปญฺจสุ สีเลสุ สมาทาย วตฺตติฯ เต อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา วิหริตฺวา กายสฺส เภทา ปรํ มรณา สุคติํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิํสุฯ เอวํ โข ตํ, ภิกฺขเว, ติตฺติริยํ นาม พฺรหฺมจริยํ อโหสิฯ

[ชา. ๑.๑.๓๗]‘‘เย วุฑฺฒมปจายนฺติ, นรา ธมฺมสฺส โกวิทา;
ทิเฎฺฐว ธเมฺม จ ปาสํสา, สมฺปราเย จ สุคฺคตี’’ติฯ

‘‘เต หิ นาม, ภิกฺขเว, ติรจฺฉานคตา ปาณา อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา วิหริสฺสนฺติฯ อิธ โข ตํ, ภิกฺขเว, โสเภถ ยํ ตุเมฺห เอวํ สฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา อญฺญมญฺญํ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา วิหเรยฺยาถ? เนตํ, ภิกฺขเว , อปฺปสนฺนานํ วา

ปสาทาย…เป…. วิครหิตฺวา…เป…. ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ยถาวุฑฺฒํ อภิวาทนํ, ปจฺจุฏฺฐานํ, อญฺชลิกมฺมํ, สามีจิกมฺมํ, อคฺคาสนํ, อโคฺคทกํ, อคฺคปิณฺฑํฯ น จ, ภิกฺขเว, สงฺฆิกํ ยถาวุฑฺฒํ ปฏิพาหิตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

อวนฺทิยาทิปุคฺคลา

๓๑๒. ‘‘ทสยิเม , ภิกฺขเว, อวนฺทิยา – ปุเร อุปสมฺปเนฺนน ปจฺฉา อุปสมฺปโนฺน อวนฺทิโย, อนุปสมฺปโนฺน อวนฺทิโย, นานาสํวาสโก วุฑฺฒตโร อธมฺมวาที อวนฺทิโย, มาตุคาโม อวนฺทิโย, ปณฺฑโก อวนฺทิโย, ปาริวาสิโก อวนฺทิโย, มูลายปฏิกสฺสนารโห อวนฺทิโย, มานตฺตารโห อวนฺทิโย, มานตฺตจาริโก อวนฺทิโย, อพฺภานารโห อวนฺทิโยฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ทส อวนฺทิยาฯ

‘‘ตโยเม, ภิกฺขเว, วนฺทิยา – ปจฺฉา อุปสมฺปเนฺนน ปุเร อุปสมฺปโนฺน วนฺทิโย, นานาสํวาสโก วุฑฺฒตโร ธมฺมวาที วนฺทิโย, สเทวเก ภิกฺขเว โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุโทฺธ วนฺทิโยฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ตโย วนฺทิยา’’ติฯ

อาสนปฺปฏิพาหนปฏิเกฺขปํ

๓๑๓. เตนโข ปน สมเยน มนุสฺสา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส มณฺฑเป ปฏิยาเทนฺติ, สนฺถเร ปฏิยาเทนฺติ, โอกาเส ปฏิยาเทนฺติฯ ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อเนฺตวาสิกา ภิกฺขู – ‘สงฺฆิกเญฺญว ภควตา ยถาวุฑฺฒํ อนุญฺญาตํ , โน อุทฺทิสฺสกต’นฺติ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา มณฺฑเปปิ ปริคฺคณฺหนฺติ, สนฺถเรปิ ปริคฺคณฺหนฺติ, โอกาเสปิ ปริคฺคณฺหนฺติ – อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติฯ อถ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา มณฺฑเปสุ ปริคฺคหิเตสุ, สนฺถเรสุ ปริคฺคหิเตสุ, โอกาเสสุ ปริคฺคหิเตสุ, โอกาสํ อลภมาโน อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิฯ อถ โข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อุกฺกาสิฯ อายสฺมาปิ สาริปุโตฺต อุกฺกาสิฯ ‘‘โก เอตฺถา’’ติ? ‘‘อหํ, ภควา, สาริปุโตฺต’’ติฯ ‘‘กิสฺส ตฺวํ, สาริปุตฺต, อิธ นิสิโนฺน’’ติ? อถ โข อายสฺมา สาริปุโตฺต ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ – ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อเนฺตวาสิกา ภิกฺขู – ‘สงฺฆิกเญฺญว ภควตา ยถาวุฑฺฒํ อนุญฺญาตํ, โน อุทฺทิสฺสกต’นฺติ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา มณฺฑเป ปริคฺคณฺหนฺติ, สนฺถเร ปริคฺคณฺหนฺติ, โอกาเส ปริคฺคณฺหนฺติ – อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป…. วิครหิตฺวา…เป…. ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, อุทฺทิสฺสกตมฺปิ ยถาวุฑฺฒํ ปฏิพาเหตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

คิหิวิกตอนุชานนํ

๓๑๔. เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภตฺตเคฺค อนฺตรฆเร อุจฺจาสยนมหาสยนานิ ปญฺญเปนฺติ, เสยฺยถิทํ – อาสนฺทึ, ปลฺลงฺกํ, โคนกํ, จิตฺตกํ, ปฏิกํ, ปฏลิกํ, ตูลิกํ, วิกติกํ, อุทฺทโลมึ, เอกนฺตโลมึ, กฏฺฏิสฺสํ, โกเสยฺยํ [โกเสยฺยํ กมฺพลํ (สี. สฺยา.)], กุตฺตกํ, หตฺถตฺถรํ, อสฺสตฺถรํ, รถตฺถรํ, อชิน

ปเวณิํ, กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ, สอุตฺตรจฺฉทํ, อุภโตโลหิตกูปธานํฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาภินิสีทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ฐเปตฺวา ตีณิ – อาสนฺทิํ, ปลฺลงฺกํ, ตูลิกํ – คิหิวิกตํ [คิหิวิกฏํ (สี. ก.), อวเสสํ คิหิวิกฏํ (สฺยา.)]อภินิสีทิตุํ, นเตฺวว อภินิปชฺชิตุ''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภตฺตเคค อนฺตรฆเร ตูโลนทฺธํ มญฺจมฺปิ ปีฐมฺปิ ปญฺญเปนฺติ ฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาภินิสีทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิหิวิกตํ อภินิสีทิตุํ, นเตฺวว อภินิปชฺชิตุ''นฺติฯ

เชตวนวิหารานุโมทนา

๓๑๕. อถ โข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน สาวตฺถิ ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติเชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''อธิวาเสตุ เม, ภเนฺต, ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนา''ติฯ อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวนฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฎฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฎิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ – ''กาโล, ภเนฺต, นิฎฺฐิตํ ภตฺต''นฺติฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิ สทฺธิํ ภิกฺขุสเงฺฆนฯ อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตเปฺปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา, ภควนฺตํ ภุตฺตาวิํ โอนีตปตฺตปาณิํ, เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ – ''กถาหํ, ภเนฺต, เชตวเน ปฎิปชฺชามี''ติ? ''เตน หิ ตฺวํ, คหปติ, เชตวนํ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฎฺฐเปหี''ติฯ ''เอวํ ภเนฺต''ติ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต ปฎิสฺสุตฺวา เชตวนํ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฎฺฐาเปสิฯ

อถ โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปติํ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ –

''สีตํ อุณฺหํ ปฎิหนฺติ, ตโต วาฬมิคานิ จ;
สรีสเปจ มกเส, สิสิเร จาปิ วุฎฺฐิโยฯ

''ตโต วาตาตโป โฆโร, สญฺชาโต ปฎิหญฺญติ;
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ, ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุํฯ

''วิหารทานํสงฺฆสฺส, อคฺคํ พุเทฺธน วณฺณิตํ;
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส, สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโนฯ

''วิหาเร การเย รเมฺม, วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต;
เตสํ อนฺนญฺจ ปานญฺจ, วตฺถเสนาสนานิ จ;
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

‘‘เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ, สพฺพทุกฺขาปนูทนํ;
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย, ปรินิพฺพาติ อนาสโว’’ติฯ

อถ โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิฯ

อาสนปฺปฏิพาหนาทิ

๓๑๖. เตนโข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส อาชีวกสาวกสฺส มหามตฺตสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติฯ อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชนํ อานนฺตริกํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปสิฯ ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิฯ อถ โข โส มหามตฺโต อุชฺฌายติ ขิยฺยติ วิปาเจติ – ‘‘กถญฺหิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชนํ อานนฺตริกํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปสฺสนฺติ! ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิฯ นนุ นาม ลพฺภา อญฺญตฺราปิ นิสิเนฺนน ยาวทตฺถํ ภุญฺชิตุ’’นฺติ? อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู ตสฺส มหามตฺตสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขิยฺยนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺสฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชนํ อานนฺตริกํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปสฺสติ! ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสี’’ติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘สจฺจํ กิร ตฺวํ, อุปนนฺท, ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชนํ อานนฺตริกํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปสิ, ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม ตฺวํ, โมฆปุริส, ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชนํ อานนฺตริกํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปสฺสสิ? ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิฯ เนตํ, โมฆปุริส, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, วิปฺปกตโภชโน [โภชโน อานนฺตริโก (สฺยา.)] ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปตโพฺพฯ โย วุฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ สเจ วุฏฺฐาเปติ, ปวาริโต จ โหติ, ‘คจฺฉ อุทกํ อาหรา’ติ วตฺตโพฺพฯ เอวเญฺจตํ ลเภถ, อิเจฺจตํ กุสลํฯ โน เจ ลเภถ, สาธุกํ สิตฺถานิ คิลิตฺวา วุฑฺฒตรสฺส ภิกฺขุโน อาสนํ ทาตพฺพํฯ น เตฺววาหํ, ภิกฺขเว, เกนจิ ปริยาเยน วุฑฺฒตรสฺส ภิกฺขุโน อาสนํ ปฏิพาหิตพฺพนฺติ วทามิฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ’’ฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คิลาเน ภิกฺขู วุฏฺฐาเปนฺติฯ คิลานา เอวํ วเทนฺติ – ‘‘น มยํ, อาวุโส, สโกฺกม วุฏฺฐาตุํ, คิลานามฺหา’’ติฯ ‘‘มยํ อายสฺมเนฺต วุฏฺฐาเปสฺสามา’’ติ ปริคฺคเหตฺวา วุฏฺฐาเปตฺวา ฐิตเก มุญฺจนฺติฯ คิลานา มุจฺฉิตา ปปตนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, คิลาโน วุฏฺฐาเปตโพฺพฯ โย วุฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ‘คิลานา มยมฺหา อวุฏฺฐาปนียา’ติ วรเสยฺยาโย ปลิพุเทฺธนฺติ [ปลิพุนฺธนฺติ (ก.)]ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิลานสฺส ปติรูปํ เสยฺยํ ทาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เลสกเปฺปน เสนาสนํ ปฏิพาหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, เลสกเปฺปน เสนาสนํ ปฏิพาหิตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

[ปาจิ. ๑๒๒]เตน โข ปน สมเยน สตฺตรสวคฺคิยา ภิกฺขู อญฺญตรํ ปจฺจนฺติมํ มหาวิหารํ ปฏิสงฺขโรนฺติ – ‘อิธ มยํ วสฺสํ วสิสฺสามา’ติฯ อทฺทสํสุ [อทฺทสาสุํ (ก.)] โข ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สตฺต

รสวคฺคิเย ภิกฺขู วิหารํ [อญฺญตรํ วิหารํ (ก.)] ปฏิสงฺขโรเนฺต ฯ ทิสฺวาน เอวมาหํสุ – ‘‘อิเม, อาวุโส, สตฺตรสวคฺคิยา ภิกฺขู วิหารํ ปฏิสงฺขโรนฺติ ฯ หนฺท เน วุฏฺฐาเปสฺสามา’’ติ ฯ เอกเจฺจ เอว มาหํสุ – ‘‘อาคเมถาวุโส, ยาว ปฏิสงฺขโรนฺติ, ปฏิสงฺขเต วุฏฺฐาเปสฺสามา’’ติ ฯ อถ โข ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สตฺตรสวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจุํ – ‘‘อุเฏฺฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตี’’ติ ฯ ‘‘นนุ, อาวุโส, ปฏิกเจฺจว อาจิกฺขิตพฺพํ? มยญฺจญฺญํ ปฏิสงฺขเรยฺยามา’’ติ ฯ ‘‘นนุ, อาวุโส, สงฺฆิโก วิหาโร’’ติ? ‘‘อามาวุโส, สงฺฆิโก วิหาโร’’ติ ฯ ‘‘อุเฏฺฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตี’’ติ ฯ ‘‘มหลฺลโก, อาวุโส, วิหาโร; ตุเมฺหปิ วสถ, มยมฺปิ วสิสฺสามา’’ติ ฯ ‘‘อุเฏฺฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตี’’ติ กุปิตา อนตฺตมนา คีวายํ คเหตฺวา นิกฺกฑฺฒนฺติ ฯ เต นิกฺกฑฺฒิยมานา โรทนฺติ ฯ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ‘‘กิสฺส ตุเมฺห, อาวุโส, โรทถา’’ติ? ‘‘อิเม, อาวุโส, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุปิตาอนตฺตมนา อเมฺห สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒนฺตี’’ติ ฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุปิตา อนตฺตมนา ภิกฺขู สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒิสฺสนฺตี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ตุเมฺห ภิกฺขเว, กุปิตา อนตฺตมนา สงฺฆิกา วิหารา ภิกฺขู นิกฺกฑฺฒถา’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, กุปิเตน อนตฺตมเนน ภิกฺขุ สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒิตโพฺพ ฯ โย นิกฺกเฑฺฒยฺย, ยถาธโมฺม กาเรตโพฺพ ฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เสนาสนํ คาเหตุ’’นฺติ ฯ

เสนาสนคฺคาหาปกสมฺมุติ

๓๑๗. อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘เกน นุ โข เสนาสนํ คาเหตพฺพ’’นฺติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ …เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจหเงฺคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ เสนาสนคฺคาหาปกํ สมฺมนฺนิตุํ – โย น ฉนฺทาคติํ คเจฺฉยฺย, น โทสาคติํ คเจฺฉยฺย, น โมหาคติํ คเจฺฉยฺย, น ภยาคติํ คเจฺฉยฺย, คหิตาคหิตญฺจ ชาเนยฺย ฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพ –

‘‘ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆ ฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ เสนาสนคฺคาหาปกํ สมฺมเนฺนยฺย ฯ เอสา ญตฺติ ฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆ ฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ เสนาสนคฺคาหาปกํ สมฺมนฺนติ ฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนคฺคาหาปกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย ฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ เสนาสนคฺคาหาปโก ฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติ ฯ

๓๑๘. อถ โข เสนาสนคฺคาหาปกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘กถํ นุ โข เสนาสนํ คาเหตพฺพ’’นฺติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปฐมํ ภิกฺขู คเณตุํ , ภิกฺขู คเณตฺวา เสยฺยา คเณตุํ, เสยฺยา คเณตฺวา เสยฺยเคฺคน คาเหตุ’’นฺติ ฯ เสยฺยเคฺคน คาเหนฺตา เสยฺยา อุสฺสารยิํสุ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วิหารเคฺคน คาเหตุ’’นฺติ ฯ วิหารเคฺคน คาเหนฺตา วิ

หารา อุสฺสารยึสุ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปริเวณเคฺคน คาเหตุ’’นฺติฯ ปริเวณเคฺคน คาเหนฺตา ปริเวณา อุสฺสารยึสุ…เป.… ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อนุภาคมฺปิ ทาตุํฯ คหิเต อนุภาเค อโญฺญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ, น อกามา ทาตโพฺพ’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นิสฺสีเม ฐิตสฺส เสนาสนํ คาเหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, นิสฺสีเม ฐิตสฺส เสนาสนํ คาเหตพฺพํฯ โย คาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู เสนาสนํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, เสนาสนํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาเหตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วสฺสานํ เตมาสํ ปฏิพาหิตุํ, อุตุกาลํ ปน น ปฏิพาหิตุ’’นฺติฯ

อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘กติ นุ โข เสนาสนคฺคาหา’’ติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘ตโย เม, ภิกฺขเว, เสนาสนคฺคาหา – ปุริมโก, ปจฺฉิมโก, อนฺตรามุตฺตโกฯ อปรชฺชุคตาย อาสาฬฺหิยา ปุริมโก คาเหตโพฺพฯ มาสคตาย อาสาฬฺหิยา ปจฺฉิมโก คาเหตโพฺพฯ อปรชฺชุคตาย ปวารณาย อายตึ วสฺสาวาสตฺถาย อนฺตรามุตฺตโก คาเหตโพฺพฯ อิเม โข, ภิกฺขเว, ตโย เสนาสนคฺคาหา’’ติฯ

ทุติยภาณวาโร นิฎฺฐิโตฯ

๓. ตติยภาณวาโร

๓๑๙. เตนโข ปน สมเยน อายสฺมา อุปนโนฺท สกฺยปุโตฺต สาวตฺถิยํ เสนาสนํ คเหตฺวา อญฺญตรํ คามกาวาสํ อคมาสิฯ ตตฺถปิ เสนาสนํ อคฺคเหสิฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘อยํ, อาวุโส, อายสฺมา อุปนโนฺท สกฺยปุโตฺต ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺฆ อธิกรณการโกฯ สจายํ อิธ วสฺสํ วสิสฺสติ, สเพฺพว มยํ น ผาสุ ภวิสฺสามฯ หนฺท นํ ปุจฺฉามา’’ติฯ อถ โข เต ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุปนนฺทํ สกฺยปุตฺตํ เอตทโวจุํ – ‘‘นนุ ตยา, อาวุโส อุปนนฺท, สาวตฺถิยํ เสนาสนํ คหิต’’นฺติ? ‘‘เอวมาวุโส’’ติฯ ‘‘กึ ปน ตฺวํ, อาวุโส อุปนนฺท, เอโก เทฺว ปฏิพาหสี’’ติ? ‘‘อิธทานาหํ อาวุโส, มุญฺจามิ; ตตฺถ คณฺหามี’’ติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม อายสฺมา อุปนโนฺท สกฺยปุโตฺตเอโก เทฺว ปฏิพาเหสฺสตี’’ติ! ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร ตฺวํ, อุปนนฺท, เอโก เทฺว ปฏิพาหสี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุโทฺธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม ตฺวํ, โมฆปุริส, เอโก เทฺว ปฏิพาหิสฺสสิ? ตตฺถ ตยา, โมฆปุริส, คหิตํ อิธ มุตฺตํ, อิธ ตยา คหิตํ ตตฺร มุตฺตํฯ เอวํ โข ตฺวํ, โมฆปุริส, อุภยตฺถ ปริพาหิโรฯ เนตํ, โมฆปุริส, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, เอเกน เทฺว ปฏิพาเหตพฺพาฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

๓๒๐. [ปาจิ. ๔๓๘] เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขูนํ อเนกปริยาเยน วินยกถํ กเถติ, วินยสฺส วณฺณํ ภาสติ, วินยปริยตฺติยา วณฺณํ ภาสติ, อาทิสฺส อาทิสฺส อายสฺมโต อุปาลิสฺส วณฺณํ ภาสติฯ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘ภควา โข อเนกปริยาเยน วินยกถํ กเถติ, วินยสฺส วณฺณํ ภาสติ, วินยปริยตฺติยา วณฺณํ ภาสติ, อาทิสฺส อาทิสฺส อายสฺมโต อุปาลิสฺส วณฺณํ ภาสติฯ หนฺท มยํ,

อาวุโส, อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก วินยํ ปริยาปุณามา''ติฯ เตธ [เต จ (สฺยา. ก.)]พหู ภิกฺขู เถรา จ นวา จ มชฺฌิมา จ อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก วินยํ ปริยาปุณนฺติฯ อายสฺมา อุปาลิ ฐิตโกว อุทฺทิสติ เถรานํ ภิกฺขูนํ คารเวนฯ เถราปิ ภิกฺขู ฐิตกาว อุทฺทิสาเปนฺติ ธมฺมคารเวนฯ ตตฺถ เถรา เจว ภิกฺขู กิลมนฺติ, อายสฺมา จ อุปาลิ กิลมติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, นวเกน ภิกฺขุนา อุทฺทิสเนฺตน สมเก วา อาสเน นิสีทิตุํ, อุจฺจตเร วา ธมฺมคารเวน; เถเรน ภิกฺขุนา อุทฺทิสาเปเนฺตน สมเก วา อาสเน นิสีทิตุํ, นีจตเร วา ธมฺมคารเวนา''ติฯ

เตน โข ปน สมเยน พหู ภิกฺขู อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก ฐิตกา อุเทฺทสํ ปฏิมาเนนฺตา กิลมนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สมานาสนิเกหิ สห นิสีทิตุ''นฺติฯ อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ''กิตฺตาวตา นุ โข สมานาสนิโก โหตี''ติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ – ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ติวสฺสนฺตเรน สห นิสีทิตุ''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู สมานาสนิกา มเญฺจ [เอกมเญฺจ (สฺยา.)]นิสีทิตฺวา มญฺจํ ภินฺทึสุ, ปีเฐ [เอกปีเฐ (สฺยา.)] นิสีทิตฺวา ปีฐํ ภินฺทึสุฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ติวคฺคสฺสมญฺจํ, ติวคฺคสฺส ปีฐ''นฺติฯ ติวโคฺคปิ มเญฺจ นิสีทิตฺวา มญฺจํ ภินฺทิ, ปีเฐ นิสีทิตฺวา ปีฐํ ภินฺทิ…เป.… ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ทุวคฺคสฺส มญฺจํ, ทุวคฺคสฺส ปีฐ''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อสมานาสนิเกหิ สห ทีฆาสเน นิสีทิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ฐเปตฺวา ปณฺฑกํ, มาตุคามํ, อุภโตพฺยญฺชนกํ, อสมานาสนิเกหิ สห ทีฆาสเน นิสีทิตุ''นฺติฯ อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ''กิตฺตกํ ปจฺฉิมํ นุ โข ทีฆาสนํ โหตี''ติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ยํ ติณฺณํ ปโหติ, เอตฺตกํ ปจฺฉิมํ ทีฆาสน''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิสาขา มิคารมาตา สงฺฆสฺส อตฺถาย สาฬินฺทํ ปาสาทํ การาเปตุกามา โหติ หตฺถินขกํฯ อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ''กึ นุ โข ภควตา ปาสาทปริโภโค อนุญฺญาโต กึ อนนุญฺญาโต''ติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สพฺพํ ปาสาทปริโภค''นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน รโญฺญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อยฺยิกา กาลงฺกตา โหติฯ ตสฺส กาลงฺกิริยาย สงฺฆสฺส พหุํ อกปฺปิยภณฺฑํ อุปฺปนฺนํ โหติ, เสยฺยถิทํ – อาสนฺทิ, ปลฺลโงฺก, โคนโก , จิตฺตโก, ปฏิกา, ปฏลิกา, ตูลิกา, วิกติกา, อุทฺทโลมี, เอกนฺตโลมี, กฏฺฏิสฺสํ, โกเสยฺยํ, กุตฺตกํ, หตฺถตฺถรํ, อสฺสตฺถรํ, รถตฺถรํ, อชินปฺปเวณิ, กทลิมิคปฺปวรปจฺจตฺถรณํ, สอุตฺตรจฺฉทํ, อุภโตโลหิตกูปธานํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อาสนฺทิยา ปาเท ฉินฺทิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ, ปลฺลงฺกสฺส วาเฬ ภินฺทิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ, ตูลิกํ วิชเฏตฺวา พิโพฺพหนํ กาตุํ, อวเสสํ ภูมตฺถรณํ [สุมฺมตฺถรณํ (สี. สฺยา.)] กาตุ''นฺติฯ

อวิสฺสชฺชิยวตฺถุ

๓๒๑. เตนโข ปน สมเยน สาวตฺถิยา อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ คามกาวาเส อาวาสิกา ภิกฺขู อุปทฺทุตา โหนฺติ อาคนฺตุกคมิกานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ ปญฺญเปนฺตาฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ –

‘‘เอตรหิ โข มยํ, อาวุโส, อุปทฺทุตา อาคนฺตุกคมิกานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ ปญฺญเปนฺตาฯ หนฺท มยํ, อาวุโส, สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ เอกสฺส เทมฯ ตสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺชิสฺสามา’’ติฯ เต สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ เอกสฺส อทํสุฯ อาคนฺตุกา ภิกฺขู เต ภิกฺขู เอตทโวจุํ – ‘‘อมฺหากํ, อาวุโส, เสนาสนํ ปญฺญาเปถา’’ติฯ ‘‘นตฺถาวุโส, สงฺฆิกํ เสนาสนํ; สพฺพํ อเมฺหหิ เอกสฺส ทินฺน’’นฺติฯ ‘‘กิํ ปน ตุเมฺห, อาวุโส, สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสเชฺชถา’’ติ? ‘‘เอวมาวุโส’’ติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสเชฺชสฺสนฺตี’’ติ [วิสฺสชฺชิสฺสนฺตีติ (ก.)]! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสเชฺชนฺตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสเชฺชสฺสนฺติ? เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ –

‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อวิสฺสชฺชิยานิ, น วิสฺสเชฺชตพฺพานิ [น วิสฺสชฺชิตพฺพานิ (ก.)], สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตานิปิ อวิสฺสชฺชิตานิ โหนฺติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ กตมานิ ปญฺจ? อาราโม, อารามวตฺถุ – อิทํ ปฐมํ อวิสฺสชฺชิยํ, น วิสฺสเชฺชตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘วิหาโร, วิหารวตฺถุ – อิทํ ทุติยํ อวิสฺสชฺชิยํ, น วิสฺสเชฺชตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลฺลน วาฯ วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘มโญฺจ, ปีฐํ, ภิสิ, พิโพฺพหนํ – อิทํ ตติยํ อวิสฺสชฺชิยํ, น วิสฺสเชฺชตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘โลหกุมฺภี , โลหภาณกํ, โลหวารโก, โลหกฏาหํ, วาสิ, ปรสุ [ผรสุ (สี. สฺยา. ก.)], กุฐารี [กุธารี (ก.)], กุทาโล, นิขาทนํ – อิทํ จตุตฺถํ อวิสฺสชฺชิยํ, น วิสฺสเชฺชตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘วลฺลิ, เวฬุ, มุญฺชํ, ปพฺพชํ [พพฺพชํ (สี.)], ติณํ, มตฺติกา, ทารุภณฺฑํ, มตฺติกาภณฺฑํ – อิทํ ปญฺจมํ อวิสฺสชฺชิยํ, น วิสฺสเชฺชตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อวิสฺสชฺชิยานิ, น วิสฺสเชฺชตพฺพานิ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิสฺสชฺชิตานิปิ อวิสฺสชฺชิตานิ โหนฺติฯ โย วิสฺสเชฺชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสา’’ติฯ

อเวภงฺคิยวตฺถุ

๓๒๒. อถ โข ภควา สาวตฺถิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน กีฏาคิริ เตน จาริกํ ปกฺกามิ มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จฯ อโสฺสสุํ โข อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู – ‘‘ภควา กิร กีฏาคิริํ อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ’’ฯ ‘‘หนฺท มยํ, อาวุโส, สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชมฯ ปาปิจฺฉา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตา; น มยํ เตสํ เสนาสนํ ปญฺญเปสฺสามา’’ติ, เต

สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสุํฯ อถ โข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน กีฏาคิริ ตทวสริฯ อถ โข ภควา สมฺพหุเล ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘คจฺฉถ ตุเมฺห, ภิกฺขเว; อสฺสชิปุนพฺพสุเก ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทถ – ‘ภควา, อาวุโส, อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จฯ ภควโต จ, อาวุโส, เสนาสนํ ปญฺญเปถ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ, สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานานญฺจา’’’ติฯ ‘‘เอวํ ภเนฺต’’ติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยน อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา อสฺสชิปุนพฺพสุเก ภิกฺขู เอตทโวจุํ – ‘‘ภควา, อาวุโส, อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน สทฺธิํ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สาริปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ ฯ ภควโต จ, อาวุโส, เสนาสนํ ปญฺญเปถ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ, สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานานญฺจา’’ติฯ ‘‘นตฺถาวุโส, สงฺฆิกํ เสนาสนํฯ สพฺพํ อเมฺหหิ ภาชิตํฯ สฺวาคตํ, อาวุโส, ภควโตฯ ยสฺมิํ วิหาเร ภควา อิจฺฉิสฺสติ ตสฺมิํ วิหาเร วสิสฺสติฯ ปาปิจฺฉา สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานา, ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตาฯ น มยํ เตสํ เสนาสนํ ปญฺญเปสฺสามา’’ติฯ ‘‘กิํ ปน ตุเมฺห, อาวุโส, สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาชิตฺถา’’ติ? ‘‘เอวมาวุโส’’ติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสฺสนฺตี’’ติ! อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป.… ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสฺสนฺติ? เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ –

‘‘ปญฺจิมานิ, ภิกฺขเว, อเวภงฺคิยานิ [อเวภงฺคิกานิ (ก.)], น วิภชิตพฺพานิ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตานิปิ อวิภตฺตานิ โหนฺติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ กตมานิ ปญฺจ? อาราโม, อารามวตฺถุ – อิทํ ปฐมํ อเวภงฺคิยํ, น วิภชิตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตํ โหติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘วิหาโร, วิหารวตฺถุ – อิทํ ทุติยํ อเวภงฺคิยํ, น วิภชิตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตํ โหติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘มโญฺจ, ปีฐํ, ภิสิ, พิโพฺพหนํ – อิทํ ตติยํ อเวภงฺคิยํ, น วิภชิตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตํ โหติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘โลหกุมฺภี, โลหภาณกํ, โลหวารโก, โลหกฏาหํ, วาสี, ปรสุ, กุฐารี, กุทาโล, นิขาทนํ – อิทํ จตุตฺถํ อเวภงฺคิยํ, น วิภชิตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตํ โหติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ

‘‘วลฺลิ, เวฬุ, มุญฺชํ, ปพฺพชํ, ติณํ, มตฺติกา, ทารุภณฺฑํ, มตฺติกาภณฺฑํ – อิทํ ปญฺจมํ อเวภงฺคิยํ, น วิภชิตพฺพํ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตํ โหติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ อิมานิ โข, ภิกฺขเว, ปญฺจ อเวภงฺคิยานิ, น วิภชิตพฺพานิ, สเงฺฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วาฯ วิภตฺตานิปิ อวิภตฺตานิ โหนฺติฯ โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสา’’ติฯ

นวกมฺมทานกถา

๓๒๗. อถโข ภควา กีฏาคิริสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน อาฬวี เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุเพฺพน จาริกํ จรมาโน เยน อาฬวี ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อคฺคาฬเว เจติเยฯ เตน โข ปน สมเยน อาฬวกา [อาฬวิกา (สฺยา. ก.)] ภิกฺขู เอวรูปานิ นวกมฺมานิ เทนฺติ – ปิณฺฑนิเกฺขปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; กุฏฺฏเลปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ทฺวารฏฺฐปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; อคฺคฬวฏฺฏิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; เสตวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; กาฬวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ฉาทนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; พนฺธนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ภณฺฑิกาฏฺฐปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ปริภณฺฑกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; วีสติวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ตึสวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ยาวชีวิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ; ธูมกาลิกมฺปิ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ เทนฺติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม อาฬวกา ภิกฺขู เอวรูปานิ นวกมฺมานิ ทสฺสนฺติ – ปิณฺฑนิเกฺขปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ; กุฏฺฏเลปนมตฺเตนปิ… ทฺวารฏฺฐปนมตฺเตนปิ … อคฺคฬวฏฺฏิกรณมตฺเตนปิ… อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตนปิ… เสตวณฺณกรณมตฺเตนปิ… กาฬวณฺณกรณมตฺเตนปิ… เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตนปิ… ฉาเทนมตฺเตนปิ… พนฺธนมตฺเตนปิ… ภณฺฑิกาฬปนมตฺเตนปิ… ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตนปิ… ปริภณฺฑกรณมตฺเตนปิ… วิสติวสฺสิกมฺปิ… ตึสวสฺสิกมฺปิ… ยาวชีวิกมฺปิ… ธูมกาลิกมฺปิ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ ทสฺสนฺตี’’ติ! ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว…เป.… ‘‘สจฺจํ ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, ปิณฺฑนิเกฺขปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ; น กุฏฺฏเลปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ นทฺวารฏฺฐปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น อคฺคฬวฏฺฏิกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น เสตวณฺณกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น กาฬวณฺณกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ฉาเทนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น พนฺธนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ภณฺฑิกาฬปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ปริภณฺฑกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น วิสติวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ตึสวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ยาวชีวิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ น ธูมกาลิกมฺปิ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อกตํ วา วิปฺปกตํ วา นวกมฺมํ ทาตุํ, ขุทฺทเก วิหาเร กมฺมํ โอโลเกตฺวา ฉปฺปญฺจวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุํ, อฑฺฒโยเค กมฺมํ โอโลเกตฺวา สตฺตฏฺฐวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุํ, มหลฺลเก วิหาเร ปาสาเท วา กมฺมํ โอโลเกตฺวา ทสทฺวาทสวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สเพฺพ วิหาเร นวกมฺมํ เทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, สเพฺพ วิหาเร นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู เอกสฺส เทฺว เทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, เอกสฺส เทฺว ทาตพฺพาฯ โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา อญฺญํ วาเสนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, นวกมฺมํคเหตฺวา อโญฺญ วาเสตโพฺพฯ โย วาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา สงฺฆิกํ ปฏิพาเหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, นวกมฺมํ คเหตฺวา สงฺฆิกํ ปฏิพาหิตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอกํ วรเสยฺยํ คเหตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นิสฺสีเม ฐิตสฺส นวกมฺมํ เทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, นิสฺสีเม ฐิตสฺส นวกมฺมํ ทาตพฺพํฯ โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, นวกมฺมํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหิตพฺพํฯ โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, วสฺสานํ เตมาสํ ปฏิพาหิตุํ, อุตุกาลํ ปน น ปฏิพาหิตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา ปกฺกมนฺติปิ, วิพฺภมนฺติปิ, กาลมฺปิ กโรนฺติ; สามเณราปิ ปฏิชานนฺติ; สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตกาปิ ปฏิชานนฺติ; อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนกาปิ ปฏิชานนฺติ; อุมฺมตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ; ขิตฺตจิตฺตาปิ ปฏิชานนฺติ; เวทนาฏฺฏาปิ ปฏิชานนฺติ; อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ; อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ; ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ; ปณฺฑกาปิ ปฏิชานนฺติ; เถยฺยสํวาสกาปิ ปฏิชานนฺติ; ติตฺถิยปกฺกนฺตกาปิ

ปฏิชานนฺติ; ติรจฺฉานคตาปิ ปฏิชานนฺติ; มาตุฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ; ปิตุฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ ; อรหนฺตฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ; ภิกฺขุนิทูสกาปิ ปฏิชานนฺติ; สงฺฆเภทกาปิ ปฏิชานนฺติ; โลหิตุปฺปาทกาปิ ปฏิชานนฺติ; อุภโตพฺยญฺชนกาปิ ปฏิชานนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปกฺกมติ – มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา วิพฺภมติ…เป.… กาลงฺกโรติ, สามเณโร ปฏิชานาติ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ, อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ, อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ, ขิตฺตจิโตฺต ปฏิชานาติ, เวทนาโฏฺฏ ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปณฺฑโก ปฏิชานาติ, เถยฺยสํวาสโก ปฏิชานาติ, ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ, ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ, มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ, ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ, อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ, ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ, สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ, โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ, อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ – มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา วิปฺปกเต ปกฺกมติ – มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา วิปฺปกเต วิพฺภมติ…เป.… อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ – มา สงฺฆสฺส หายีติอญฺญสฺส ทาตพฺพํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปริโยสิเต ปกฺกมติ – ตเสฺสเวตํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปริโยสิเต วิพฺภมติ…เป…. กาลงฺกโรติ, สามเณโร ปฏิชานาติ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ, อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ – สโงฺฆ สามีฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปริโยสิเต อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ, ขิตฺตจิโตฺต ปฏิชานาติ, เวทนาโฏฺฏ ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อปฺปฏิกเมฺม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปาปิกาย ทิฎฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสเคฺค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ – ตเสฺสเวตํฯ

‘‘อิธ ปน, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปริโยสิเต ปณฺฑโก ปฏิชานาติ, เถยฺยสํวาสโก ปฏิชานาติ, ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ, ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ, มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ, ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ, อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ, ภิกฺขุนิทูสโก ปฏิชานาติ, สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ, โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ, อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ – สโงฺฆ สามี’’ติฯ

อญฺญตฺรปริโภคปฏิเกฺขปาทิ

๓๒๔. [ปารา. ๑๕๗]เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อญฺญตรสฺส อุปาสกสฺส วิหารปริโภคํ เสนาสนํ อญฺญตฺร ปริภุญฺชนฺติฯ อถ โข โส อุปาสโก อุชฺฌายติ ขิยฺยติ วิปาเจติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภทนฺตา อญฺญตฺรปริโภคํ อญฺญตฺร ปริภุญฺชิสฺสนฺตี’’ติ! ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อญฺญตฺร ปริโภโค อญฺญตฺร ปริภุญฺชิตโพฺพฯ โย ปริภุเญฺชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฎสฺสา’’ติฯ

[ปารา. ๑๕๗] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อุโปสถคฺคมฺปิ สนฺนิสชฺชมฺปิ หริตุํ กุกฺกุจฺจายนฺตา ฉมาย นิสีทนฺติฯ คตฺตานิปิ จีวรานิปิ ปํสุกิตานิ โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ตาวกาลิกํ หริตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส มหาวิหาโร อุนฺทฺริยติฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา เสนาสนํ นาติหรนฺติ [นาภิหรนฺติ (ก.)]ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คุตฺตตฺถาย หริตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขาริโก มหโคฺฆ กมฺพโล อุปฺปโนฺน โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ผาติกมฺมตฺถาย ปริวเตฺตตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขาริกํ มหคฺฆํ ทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ผาติกมฺมตฺถาย ปริวเตฺตตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส อจฺฉจมฺมํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปาทปุญฺฉนิํ กาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส จกฺกลิกํ อุปฺปนฺนํ โหติ ฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปาทปุญฺฉนิํ กาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โจฬกํ อุปฺปนฺนํ โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปาทปุญฺฉนึ กาตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโธเตหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมนฺติฯ เสนาสนํ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อโธเตหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํฯ โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อเลฺลหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมนฺติฯ เสนาสนํ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, อเลฺลหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํฯ โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สอุปาหนา เสนาสนํ อกฺกมนฺติฯ เสนาสนํ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, สอุปาหเนน เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํฯ โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริกมฺมกตาย ภูมิยา นิฏฺฐุภนฺติฯ วโณฺณ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น , ภิกฺขเว, ปริกมฺมกตาย ภูมิยา นิฏฺฐุภิตพฺพํฯ โย นิฏฺฐุเภยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เขฬมลฺลก’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน มญฺจปาทาปิ ปีฐปาทาปิ ปริกมฺมกตํ ภูมึ วิลิขนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โจฬเกน ปลิเวเฐตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริกมฺมกตํ ภิตฺตึ อปเสฺสนฺติฯ วโณฺณ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘น, ภิกฺขเว, ปริกมฺมกตา ภิตฺติ อปเสฺสตพฺพาฯ โย อปเสฺสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อปเสฺสนผลก’’นฺติฯ อปเสฺสนผลกํ เหฏฺฐโต ภูมึ วิลิขติ, อุปริโต ภิตฺติญฺจฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เหฏฺฐโต จ อุปริโต จ โจฬเกน ปลิเวเฐตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โธตปาทกา นิปชฺชิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปจฺจตฺถริตฺวา นิปชฺชิตุ’’นฺติฯ

สงฺฆภตฺตาทิอนุชานนํ

๓๒๕. อถ โข ภควา อาฬวิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน ราชคหํ เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุเพฺพน จาริกํ จรมาโน เยน ราชคหํ ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคหํ ทุพฺภิกฺขํ โหติฯ มนุสฺสา น สโกฺกนฺติ สงฺฆภตฺตํ กาตุํ; อิจฺฉนฺติ อุเทฺทสภตฺตํ นิมนฺตนํ สลากภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกํ กาตุํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สงฺฆภตฺตํ อุเทฺทสภตฺตํ นิมนฺตนํ สลากภตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิก’’นฺติฯ

ภตฺตุเทฺทสกสมฺมุติ

๓๒๖. เตนโข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อตฺตโน วรภตฺตานิ คเหตฺวา ลามกานิ ภตฺตานิ ภิกฺขูนํ เทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจหงฺคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ ภตฺตุเทฺทสกํ สมฺมนฺนิตุํ – โย น ฉนฺทาคตึ คเจฺฉยฺย, น โทสาคตึ คเจฺฉยฺย, น โมหาคตึ คเจฺฉยฺย, น ภยาคตึ คเจฺฉยฺย, อุทฺทิฎฺฐานุทฺทิฎฺฐญฺจ ชาเนยฺยฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ ภตฺตุเทฺทสกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ ภตฺตุเทฺทสกํ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ภตฺตุเทฺทสกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ภตฺตุเทฺทสโกฯ ขมติสงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

อถ โข ภตฺตุเทฺทสกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘กถํ นุ โข ภตฺตํ อุทฺทิสิตพฺพ’’นฺติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สลากาย วา ปฎฺฎิกาย วา [ปฎิกาย วา (สฺยา.)] อุปนิพนฺธิตฺวา โอปุญฺชิตฺวา ภตฺตํ อุทฺทิสิตุ’’นฺติฯ

เสนาสนปญฺญาปกาทิสมฺมุติ

๓๒๗. เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปญฺญาปโก น โหติ…เป.… ภณฺฑาคาริโก น โหติ…เป.… จีวรปฺปฎิคฺคาหโก น โหติ…เป.… จีวรภาชโก น โหติ…เป.… ยาคุภาชโก น โหติ…เป.… ผลภาชโก น โหติ…เป.… ขชฺชกภาชโก น โหติฯ ขชฺชกํ อภาชิยมานํ นสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจหงฺคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ ขชฺชกภาชกํ สมฺมนฺนิตุํ – โย น ฉนฺทาคตึ คเจฺฉยฺย, น โทสาคตึ คเจฺฉยฺย, น โมหาคตึ คเจฺฉยฺย, น ภยาคตึ คเจฺฉยฺย , ภาชิตาภาชิตญฺจ ชาเนยฺยฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฎิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ ขชฺชกภาชกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ ขชฺชกภาชกํ สมฺมนฺนติ ฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ขชฺชกภาชกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ขชฺชกภาชโกฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสมฺมุติ

๓๒๘. เตนโข ปน สมเยน สงฺฆสฺส ภณฺฑาคาเร อปฺปมตฺตโก ปริกฺขาโร อุปฺปโนฺน [อุสฺสโนฺน (สฺยา.)] โหติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจหงฺคหิ สมนฺนาคตํภิกฺขุํ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกํ สมฺมนฺนิตุํ – โย น ฉนฺทาคตึ คเจฺฉยฺย, น โทสาคตึ คเจฺฉยฺย, น โมหาคตึ คเจฺฉยฺย, น ภยาคตึ คเจฺฉยฺย, วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตญฺจ ชาเนยฺยฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกํ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโกฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี , เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

เตน อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชเกน ภิกฺขุนา เอกา [เอเกกา (สี.)] สูจิ ทาตพฺพา, สตฺถกํ ทาตพฺพํ, อุปาหนา ทาตพฺพา, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, อํสพนฺธโก ทาตโพฺพ, ปริสฺสาวนํ ทาตพฺพํ, ธมฺมกรโณ ทาตโพฺพ, กุสิ ทาตพฺพา, อฑฺฒกุสิ ทาตพฺพา, มณฺฑลํ ทาตพฺพํ, อฑฺฒมณฺฑลํ ทาตพฺพํ, อนุวาโต ทาตโพฺพ, ปริภณฺฑํ ทาตพฺพํฯ สเจ โหติ สงฺฆสฺส สปฺปิ วา เตลํ วา มธุ วา ผาณิตํ วา, สกิํ ปฏิสายิตุํ ทาตพฺพํฯ สเจ ปุนปิ อโตฺถ โหติ, ปุนปิ ทาตพฺพํฯ

สาฎิยคฺคาหาปกาทิสมฺมุติ

๓๒๙. เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส สาฎิยคฺคาหาปโก น โหติ…เป.… ปตฺตคฺคาหาปโก น โหติ…เป.… อารามิกเปสโก น โหติ…เป.… สามเณรเปสโก น โหติฯ สามเณรา อเปสิยมานา กมฺมํ น กโรนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ปญฺจหงฺคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ สามเณรเปสกํ สมฺมนฺนิตุํ – โย น ฉนฺทาคตึ คเจฺฉยฺย, น โทสาคตึ คเจฺฉยฺย, น โมหาคตึ คเจฺฉยฺย, น ภยาคตึ คเจฺฉยฺย, เปสิตาเปสิตญฺจชาเนยฺยฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, สมฺมนฺนิตโพฺพฯ ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตโพฺพ, ยาจิตฺวา พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆอิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สามเณรเปสกํ สมฺมเนฺนยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ สามเณรเปสกํ สมฺมนฺนติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สามเณรเปสกสฺส สมฺมุติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘สมฺมโต สเงฺฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ สามเณรเปสโกฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

ตติยภาณวาโร นิฏฺฐิโตฯ

เสนาสนกฺขนฺธโก ฉฏฺโฐฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

วิหารํพุทฺธเสฏฺเฐน, อปญฺญตฺตํ ตทา อหุ;
ตหํ ตหํ นิกฺขมนฺติ, วาสา เต ชินสาวกาฯ

เสฏฺฐี คหปติ ทิสฺวา, ภิกฺขูนํ อิทมพฺรวิ;
การาเปยฺยํ วเสยฺยาถ, ปฏิปุจฺฉึสุ นายกํฯ

วิหารํ อฑฺฒโยคญฺจ, ปาสาทํ หมฺมิยํ คุหํ;
ปญฺจเลณํ อนุญฺญาสิ, วิหาเร เสฏฺฐิ การยิฯ

ชโน วิหารํ กาเรติ, อกวาฏํ อสํวุตํ;
กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ, อุทุกฺขลญฺจ อุตฺตริฯ

อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํรชฺชุํ, วฏฺฏิญฺจ กปิสีสกํ;
สูจิฆฏิตาฬจฺฉิทฺทํ , โลหกฏฺฐวิสาณกํฯ

ยนฺตกํ สูจิกเญฺจว, ฉทนํ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ;
เวทิชาลสลากญฺจ, จกฺกลิ สนฺถเรน จฯ

มิฑฺฒิ พิทลมญฺจญฺจ, โสสานิกมสารโก;
พุนฺทิกุฬีรปาทญฺจ, อาหจฺจาสนฺทิ อุจฺจเกฯ

สตฺตโงฺค จ ภทฺทปีฐํ, ปีฐเกฬกปาทกํ;
อามลาผลกา โกจฺฉา, ปลาลปีฐเมว จฯ

อุจฺจาหิปฏิปาทกา, อฏฺฐงฺคุลิ จ ปาทกา;
สุตฺตํ อฏฺฐปทํ โจฬํ, ตูลิกํ อฑฺฒกายิกํฯ

คิรโคฺค ภิสิโย จาปิ, ทุสฺสํ เสนาสนมฺปิ จ;
โอนทฺธํ เหฏฺฐา ปตติ, อุปฺปาเฏตฺวา หรนฺติ จฯ

ภตฺติญฺจ หตฺถภตฺติญฺจ, อนุญฺญาสิ ตถาคโต;
ติตฺถิยา วิหาเร จาปิ, ถุสํ สณฺหญฺจ มตฺติกาฯ

อิกฺกาสํ ปาณิกํ กุณฺฑํ, สาสปํ สิตฺถเตลกํ;
อุสฺสเนฺน ปจฺจุทฺธริตุํ, ผรุสํ คณฺฑุมตฺติกํฯ

อิกฺกาสํปฏิภานญฺจ, นีจา จโย จ อารุหํ;
ปริปตนฺติ อาพัทธา, อฑฺฒกุฎฺฎํ ตโย ปุนฯ

ขุทฺทเก กุฏฺฏปาโท จ, โอวสฺสติ สรํ ขิลํ;
จีวรวํสํ รชฺชุญฺจ, อาพินฺทํ กิฏิเกน จฯ

อาลมฺพนํติณจุณฺณํ, เหฏฺฐามเคฺค นยํ กเร;
อโชฺฌกาเส โอตปฺปติ, สาลํ เหฏฺฐา จ ภาชนํฯ

วิหาโร โกฏฺฐโก เจว, ปริเวณคฺคิสาลกํ;
อาราเม จ ปุน โกเฏฺฐ, เหฏฺฐเณฺญว นยํ กเรฯ

สุธํ อนาถปิณฺฑิ จ, สโทฺธ สีตวนํ อคา;
ทิฏฺฐธโมฺม นิมเนฺตสิ, สห สเงฺฆน นายกํฯ

อาณาเปสนฺตรามเคฺค, อารามํ การยี คโณ;
เวสาลิยํ นวกมฺมํ, ปุรโต จ ปริคฺคหิฯ

โก อรหติ ภตฺตเคฺค, ติตฺติรญฺจ อวนฺทิยา;
ปริคฺคหิตนฺตรฆรา, ตูโล สาวตฺถิ โอสริฯ

ปติฏฺฐาเปสิ อารามํ, ภตฺตเคฺค จ โกลาหลํ;
คิลานา วรเสยฺยา จ, เลสา สตฺตรสา ตหิํฯ

เกน นุ โข กถํ นุ โข, วิหารเคฺคน ภาชยิ;
ปริเวณํอนุภาคญฺจ, อกามา ภาคํ โน ทเทฯ

นิสฺสีมํ สพฺพกาลญฺจ, คาหา เสนาสเน ตโย;
อุปนโนฺท จ วเณฺณสิ, ฐิตกา สมกาสนาฯ

สมานาสนิกา ภินฺทิํสุ, ติวฺคฺคา จ ทุวคฺคิกํ;
อสมานาสนิกา ทีฆํ, สาพินฺทํ ปริภุญฺชิตุํฯ

อยฺยิกา จ อวิทูเร, ภาชิตญฺจ กีฏาคิเร;
อาพัวีปิณฺฑกกุเฏฺฏหิ, ทฺวารอคฺคพัวฏฺฏิกาฯ

อาโลกเสตกาพัญฺจ , เครุฉาทนพนฺธนา;
ภณฺฑิขณฺฑปริภณฺฑํ, วีส ติํสา จ กาลิกาฯ

โอสิเต อกตํ วิปฺปํ, ขุเทฺท ฉปฺปญฺจวสฺสิกํ;
อฑฺฒโยเค จ สตฺตฏฺฐ, มหเลฺล ทส ทฺวาทสฯ

สพฺพํ วิหารํ เอกสฺส, อญฺญํ วาเสนฺติ สงฺฆิกํ;
นิสฺสีมํ สพฺพกาลญฺจ, ปกฺกมิ วิพฺภมนฺติ จฯ

กาลญฺจสามเณรญฺจ, สิกฺขาปจฺจกฺขอนฺติมํ;
อุมฺมตฺตขิตฺตจิตฺตา จ, เวทนาปตฺติทสฺสนาฯ

อปฺปฏิกมฺมทิฏฺฐิยา, ปณฺฑกา เถยฺยติตฺถิยา;
ติรจฺฉานมาตุปิตุ, อรหนฺตา จ ทูสกาฯ

เภทกา โลหิตุปฺปาทา, อุภโต จาปิ พฺยญฺชนกา;
มา สงฺฆสฺส ปริหายิ, กมฺมํ อญฺญสฺส ทาตเวฯ

วิปฺปกเต จ อญฺญสฺส, กเต ตเสฺสว ปกฺกเม;
วิพฺภมติ กาลงฺกโต, สามเณโร จ ชายติฯ

ปจฺจกฺขาโต จ สิกฺขาย, อนฺติมชฺฌาปนฺนโก ยทิ;
สโงฺฆว สามิโก โหติ, อุมฺมตฺตขิตฺตเวทนาฯ

อทสฺสนาปฺปฏิกเมฺม, ทิฏฺฐิ ตเสฺสว โหติ ตํ;
ปณฺฑโก เถยฺยติตฺถี จ, ติรจฺฉานมาตุเปตฺติกํฯ

ฆาตโก ทูสโก จาปิ, เภทโลหิตพฺยญฺชนา;
ปฏิชานาติ ยทิ โส, สโงฺฆว โหติ สามิโกฯ

หรนฺตญฺญตฺรกุกฺกุจฺจํ, อุนฺทฺริยติ จ กมฺพลํ;
ทุสฺสญฺจ จมฺมจกฺกลี, โจฬกํ อกฺกมนฺติ จฯ

อลฺลา อุปาหนานิฏฺฐุ, ลิขนฺติ อปเสฺสนฺติ จ;
อปเสฺสนํ ลิขเตว, โธตปจฺจตฺถเรน จฯ

ราชคเห น สโกฺกนฺติ, ลามกํ ภตฺตุเทฺทสกํ;
กถํ นุ โข ปญฺญาปกํ, ภณฺฑาคาริกสมฺมุติฯ

ปฏิคฺคาหภาชโก จาปิ, ยาคุ จ ผลภาชโก;
ขชฺชกภาชโก เจว, อปฺปมตฺตกวิสฺสเชฺชฯ

สาฏิยคฺคาหาปโก เจว, ตเถว ปตฺตคฺคาหโก;
อารามิกสามเณร, เปสกสฺส จ สมฺมุติฯ

สพฺพาภิภู โลกวิทู, หิตจิโตฺต วินายโก;
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ, ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุนฺติฯ

เสนาสนกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํฯ